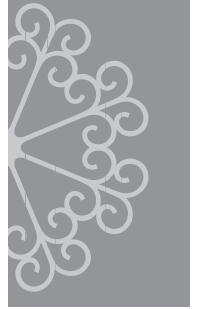

בית מדרש

474

בשבילי הפרשה

פרשת ויצא תשפ"ב

זמני כניסת השבת

Baltimore, MD	4:35
Brooklyn, NY	4:22
Chicago, IL	4:12
Houston, Texas	5:09
Johannesburg, S. Africa	6:14
Lakewood/Deal, NJ	4:24
London, UK	4:00
Los Angeles, CA	4:32
Manchester, UK	4:01
Monsey, NY	4:21
Montreal, Quebec	4:08
Passaic, NJ	4:22
Toronto, Ontario	4:36
Yerushalayim	4:06
Zurich, Switzerland	4:35

דברי התימן

ויפגע במקום וילן שם כי בא השמש ויקח מאבני המקום וישם מראשתיו וישכב במקום ההוא (כה, יא).

רש"י: וישכב במקום ההוא - לשון מיעוט, באותו מקום שכב אבל י"ד שנים ששימש בבית עבר לא שכב בלי לה, שהיה עוסק בתורה.

יש להתבונן, מצינו בפרשה זו את גבורתו המיוחדת של יעקב, דכתיב "ויגש יעקב ויגל את האבן מעל פי הבאר וישק את צאן לבן אחי אמו", ואיתא במדרש (קה"ר ט, יג) אמר רבי יוחנן כאדם שמעביר את הפקק מעל פי הצלר חית. מבואר שלא זו בלבד שיעקב גלל את האבן לבדו בעוד ששאר הרועים לא יכלו לזה, הוא אף גלל אותה בקלות רבה כאדם המעביר את הפקק מעל הצלוחית. והוא דבר מופלא מאוד, עד כמה היה כוחו רב ועצום יותר משאר כל בני אדם. וצריך להבין, היאך הצליח יעקב להגיע לידי גבורה כזאת הלא היה זה לאחר אותן שנים שלמד תורה בהתמדה עצומה ושנינו (סנהדרין כו, ב) שתורה מתשת כוחו של אדם.

ביאר מרן ראש הישיבה שה"ת הגאון הרב חיים שמואלביץ זצלה"ה: הנה מצינו בתפילת

גשם שמזכירים את מעשה גלילת האבן ואומ' רים: "יחד לב וגל אבן מפי באר מים, בעבר רו אל תמנע מים". מבואר שסוד כוחו הגדול של יעקב בגלילת האבן לא היה גבורתו וכוחו הרב, אלא יחוד ליבו בעשיית הדבר. כלומר, כיון שיחד את כל רצונו וכל מחשבתו, קיבל כוחות עילאיים לפעול מעבר לכוחותיו הרגילים. זאת אנו מבקשים, שבזכות אותו יחוד הלב של יעקב ירחם עלינו הקב"ה ויוריד לנו מים.

מעתה יש לומר, שאף גבורת יעקב שלא שכב על מיטתו י"ד שנה, ואפילו לא הניח ראשו על אבן, לא היתה מתוך גבורה טבעית מיוחדת, אלא משום שייחד את ליבו ואת כל כוחותיו לשם כך, ולכך זכה לכוחות מיוחדים שלא היה יכול להגיע אליהם לולי זה.

כך כל אדם העמל בתורה ונלחם מלחמת חור"מ ביצר הרע הקשה כברזל, אם יאהב את התר"ו וייחד את כל מחשבותיו להתעלות עוד ועוד, יזכה לסייעתא דשמיא מיוחדת ויצליח למלאות את שאיפותיו. וכפי שמצינו אצל תלמידי חכמים גדולים ומופלאים, שהשיגו בעמקות התר"ו רה הרבה מעבר לכוחותיהם בדרך הטבע, וזכו לסייעתא דשמיא מיוחדת, רק משום ששיעבדו את ליבם עבור השגה זו בתורה.

כח יחוד הלב! ככל שמיחד את כל כוחותיו, דעתו, מחשבותיו ורצונותיו לענין מסוים, אין כח בעולם שימנע ממנו זאת!

בשבילי הלכה

ע"י הרב הגאון מאיר צבי שפיצר שליט"א
הערות בעניני הלכה. הלכה למעשה יש לשאול לרב

ויצא

כי בכל כוחי עבדתי

(שורות אלו נכתבו לכבוד השמחה בבית ידידנו הדגול המנהל העולמי של ישיבתנו הקדושה הר"ר אברהם משה גרנאז ז"ל. ועל עבר דתו במס"י עבוד הישיבה, שייך קיום פסוק זה שאמר יעקב ואתנה ידעתי כי בכל כוחי עבדתי. יהי רצון שיראה הרבה הצלחה והרבה נחת כל הימים, ובכל אשר יפנה יצליח).

ברמב"ם סוף הל' שכירות שהביא מיעקב דחייב לעבוד בכל כוחו דכתיב כי בכל כוחי עבדתי.

והנה כתיב הייתי ביום אכלני חרב וקרח בלילה. ע"י ב"מ צ"ג ע"ב עד מתי שומר שר חייב עד כדי הייתי ביום אכלני חרב וקרח בלי לה. (ועל דמסקי גמ' דאמר ליה שעבד נטירותא תירתא חזוני מותא). ולכא"ק והרי כתיב טריפה לא הבאתי אלקי והרי ש"ש פטור באונס וע"כ עשה לפנים משורת הדין. (ולכ"כ להדיא בחזקוני). ולכא"ק י"ל לאיסי בן יהודה בדמקום שעדים מצוים אין הש"ש נאמן בשבועה י"ל דאיידי כאן בכה"ג ולא היה לו עדים, אבל לרבנן גם בכה"ג פטור מן הדין.

וע"ע ברמב"ם סוף הל' שכירות שהביא מיעקב דחייב לעבוד בכל כוחו. וקשה דהרי מסקנת גמ' הנ"ל שעשה לפנים משורת הדין. ותי רצו דהנמ"ק קאי על מה שאמר יעקב ללבן, וכעס עמו, ואמר לו שעשה לפנים משורת הדין, אבל הרמב"ם הביא ממה שדיבר עם רחל ולא, והרי להן א"צ להוכיח שלא גנב מלבן, אלא כוונתו לפרש שמהיום אין לו ריוח להיות כאן, ולכן אמר רק מה שעשה מן הדין ללבן ולבן רימה אותו, ואביכן התל בן, ולכן העיקר הוא שעשה מן הדין, והוה שהביא הרמב"ם שאמר יעקב כי בכל כוחי עבדתי את אביכן.

(ויש להעיר במס"י פ"א בענין נקיות, ומשמע שם שהוא מעיקר הדין, והביא מקרא דיעקב, והביא ממה שאמר יעקב ללבן, ומשמע דגם זה הוא מעיקר הדין).

(וכתב הרמב"ם לפיכך זכה ליטול שכרו בעוה"ז דכתיב ויפרוץ האיש מאד מאד, ובה תיקשי דאולי זכה לזה כי עשה לפנים משורת הדין. ובלא"ה תיקשי ברמב"ם מנליה דזהו הטעם דכתיב בו ויפרוץ האיש מאד, ואולי מטעם אחר, ושמעתי כי בני לבן רימו עלי, וע"ז השיב יעקב לרחל ולא ואתנה ידעתי כי בכל כוחי עבדתי את אביכן).

ובעיקר מה שלמד הרמב"ם, יש להוסיף מרש"י שעבד ב' שנים שניים בדיוק כמו בראשונים אף שהיה לבן כ"כ רמאי. ועי' א"מ י"ד ד"א ק"ח דאסור לו לבא מאוחר אפילו משלמים לו באיחור, וראיה מיעקב.

וכתבו דמה"ט כתיב שקרא לנשיו השדה אל צאנו, שלא לעזוב הצאן לרעו.

(ואגב, ברמב"ם הנ"ל קרא לו יעקב הצדיק, ובעלמא קרא לו הרמב"ם יעקב אבינו, עי' פ"ז מיסודה"ת ה"ג ופ"א מע"ז ה"ג ופ"א מק"ש ה"ד ובסדר ההגדה ובפ"א נאישות ה"ו ובפ"ו מערכין ה"ג ובפ"ה ממלכים ה"א. ומשמע דלא נעשה צדיק בכל שאר מעשיו, אלא בהזירות בממון. ושמעתי דע"ז אמרו בסוטה י"ג ע"ב ובר"ה י"א ע"א שה' ממלא שנותיהם של צדיקים).

הערות ותובנות בלש"ק או באנגלית יתקבלו ברצון במייל bishvilleihalacha@themir.org

הישיבה בקיידאן

עם פריצתה של מלחמת העולם השנייה, עברה הישיבה בשלמותה לעיר וילנא שבליטא. למרות הקשיים הרבים והמחסור שהיה מנת חלקם, המשיכו בני הישיבה את לימודם במסירות כבי מים כתיקונם.

אולם, בחודש כסלו ת"ש נגזרה הג' זרה ובני הישיבה נאלצו שוב לגלות למקום אחר. עקב התעקשותו של מרן ראש הישיבה הגאון הרב אליעזר יהודה פינקל זצלה"ה כי בני הישיבה ישארו יחד ויקיימו את הישיבה, בחסדי שמים קיבלו אישור לעבור לעיירה המרוחקת קיידאן.

תיאורים שנכתבו על חידוש הישיבה בקיידאן מלמדים על גדולתם של התלמידים, שלמרות

דברי הימים

ותבחר לשון ערומים - "ודעת שפתי ברור מללו"

אמר מיד ושבתי בשלום אל בית אבי כי בתנאי זה אוכל לשוב בשלום שלם מן החטא כמו שפירש"י. ונראה דדיוקו מלשון הכתוב דאם לא ביקש יותר מן ההכרחיות, לחנם הזכיר לאכול וללבוש, ודי לו שיגיד לחם ובגד, והדגיש לאכול וללבוש דמבקש לשלול שלא יתן לא יותר מכך.

והנה נמצא לפ"ז דלא נתמלאה בקשתו, שהרי נאמר ויפרץ האיש מאד מאד ויהי לו צאן וגו', ואמרו לו רחל ולאחיה כי כל העושר אשר הציל אלוקים מאבינו לנו הוא וגו', ומפורש שנתעשר יעקב. וקשה לומר דלא קיבל אלוקים את תפילותיו. אכן קשה דשלמה ביקש שלא ינתן לו עושר, והוא היה עשיר מאד, וכמו שנאמר: וגם אשר לא שאלת נתתי לך, גם עושר וגם כבוד אשר לא היה כמוך במלכים כל ימך, (מלכים א' ג' י"ג), ונאמר: ויגדל המלך שלמה מכל מלכי הארץ לעשר ולחכמה (שם י' כ"ג).

ואולי כך היא הדרך. מי שמבקש שלא להתעשר, כי הוא מודע לסכנות הרבות שבעושר, לא יזיקהו העושר, ויוכל לנצלו "להשתמש בהם כראוי, לפרנס עניים, ולהחזיק התורה ולפארה, כמש"כ בבית אלוקים ה'ל'. ע"כ נתן הקב"ה להם עושר נגד בקשתם.

(ב) והנה הנידון הזה הוא אם לבקש שלא להתעשר, ועדיין יש לדון במי שיש בידו האפשרות לחיות חיי רווחה ובמותרות, אם דרך התורה להמנע מהם.

והנה כתב רמב"ן ויקרא פי"ט כ' על האמור שם קדושים תהיו, וב' תורת כהנים (פרשה א ב) פרושים תהיו וכו', הפרישות היא המוזכרת בכל מקום בתלמוד, שבעליה נקראים פרושים, והענין כי התורה הזהירה בעריות ובמאכלים האסורים והתירה הביאה איש באשתו ואכילת הבשר והיין וכו' לפיכך בא הכתוב, אחרי שפרט האיסורים שאסר אותם לגמרי, וצוה בדבר כללי שנהיה פרושים מן המותרות וכו' ויקדש עצמו מן היין במיעוטו, כמו שקרא הכתוב (במדבר ו ה) הנזיר קדוש, ויזכור הרעות הנזכרות ממנו בתורה בנח ובלוט וכו' וגם ישמור פיו ולשונו מהתגאל ברבוי האכילה הגסה ומן הדבור הנמאס, כענין שהזכיר הכתוב (ישעיה ט טז) וכל פה דובר נבלה, ויקדש עצמו בזה עד שיגיע לפרישות, כמה שאמרו על רבי חייא שלא שח שיחה בטלה מי מיו, באלו ובכיוצא בהן באה המצוה הזאת הכללית וכו', שנהיה נקיים וטהורים ופרושים מהמון בני אדם שהם מלכלכים עצמם במותרות ובכיעורים.

ועי' רמב"ם הלכות דעות פ"ג ה"א, שמא יאמר אדם הואיל והקנאה

(א) ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש (בראשית כח כ), ביארו המפרשים כי לא ביקש יעקב אלא את ההכרחיות, וכמש"כ רבנו בחיי שם "זאת שאלת הצדיקים מאת השם לא ישאלו המותרות רק הדבר ההכרחי בלבד שא"א לו לאדם שיחיה בלעדיו".

ולכאורה לא ביקש מותרות כי די לו בהכרחיות. וכ"כ המב"ט בבית אלוקים שער התפילה פ"ג, יעקב אבינו ע"ה לא שאל מאת השם יתברך רוב עושר וכבוד, אלא לחם לאכול ובגד ללבוש. וכן נאה לצדיקים להסתפק בזה העולם בדבר מועט, באגודה של ירק (סנהדרין צ"ד ע"ב), ולא לשאול מה' בית והון. ועכ"ז כשרואה השם יתב' רצונם וחפצם בעושר וכבוד, בהיות כוונתם לשם שמים, להשתמש בהם כראוי, לפרנס עניים, ולהחזיק התורה ולפארה, גם כי אם הם אינם מוציאים מיד שבתם לפועל על לשונם, השם ית' עושה רצונם. ויעקב אבינו באותו המצב אמר (בראשית כ"ח) וכל אשר נתן לי עשר אעשרנו לך, כלומר אני איני שואל ממך כי אם לחם ובגד, אבל אם תתן לי יותר, עשר אעשרנו לך. ומבואר דלא ביקש יעקב עושר וכבוד, כי די לו בהכרחיות, אבל גם לא ביקש שלא יהיו לו.

אבל רבינו בחיי בהמשך דבריו שם כתב "ובידוע כי נטיית אדם אחר בקשת המותרות הוא גורם לו מהומות רבות, ועל כן כל איש ירא את השם ראוי לו שיהיה שמח בחלקו ושיסתפק במעט ושלא יתאוה המרתרות וייטיב לבו ביראת השם. וכן שלמה המלך ע"ה התפלל על מדת ההסתפקות הוא שאמר (משלי ח) ריש ועושר אל תתן לי הטריפני לחם חקי, ביאר ועם העושר יבא האדם אל המותרות ויקנה לעצמו גסות הרוח וגבה לב, כענין שנאמר (שם) ועשיר יענה עזות, עד שישמנו תרעבה, שנאמר (שם טז) תועבת ה' כל גבה לב. [וכן אמנם נאמר במשלי שם בהמשך הכתובים, פן אשבע וכחשתי ואומר מי ה', והוא ע"ד מה שנאמר בתורה (דברים ח' י"ב והלאה) פן תאכל ושבעת וגו' ובקרך וצאנך ירביון וגו' ורם לבבך ושכחת א ה' אלוֹקֶיךָ וגו']".

ויותר מזה כתב בכלי יקר שם - העושר מעוור עיני בעליו ומונע את האדם מן הדרך הישר, כי לא לחנם בקש שלמה ואמר (משלי ל ח) רש ועושר אל תתן לי הטריפני לחם חקי. ע"כ אמר יעקב שימנעוהו ה' מן זהב ורב פנינים, אלא יתן לו לחם כדי לאכול ובגד כדי ללבוש, דהיינו ההכרחי ולא יתן לו מותרות, ובזה מיושב מה שהזכיר לאכול וללבוש כי ה"ל ונתן לי לחם ובגד, וכי ס"ד שילבוש הלחם ויאכל הבגד עד שהוצרך לפרש לחם לאכול, אלא ודאי שרצה לשלול בזה שלא יתן לו לחם יותר מכדי אכילתו, ובגד יותר מכדי צרכו, וינצל מן החטא, ע"כ

תיהם, עד שיפחדו מהפסד מדותיהם בעבורם, על כן ברחו להם למד ברות ולמקום שאין שם אדם רע, כמאמר ירמיה הנביא עליו השלום (ירמיה ט' א'), "מי יתנני במדבר מלון אורחים ואעזבה את עמי ואלכה מאתם כי כלם מנאפים עצרת בוגדים". וכאשר ראו הכסילים שהודו סידים עשו אלו הפעולות ולא ידעו כונתן, חשבו שהן טובות וכונן אליהן, בחשבם שיהיו כמותם ויענו את גופתם בכל מיני ענוי, ויחשבו שהם הקנו לעצמם מעלה ומדה טובה ושעשו טובה ושבה יתקרב האדם לשם כאילו השם יתברך שונא הגוף ורוצה לאבדו, והם לא ידעו שאלו הפעולות רעות ושבהן תגיע פחיתות מפחיתות הנפש וכו', וזאת התורה התמימה וכו', לא זכרה דבר מזה, ואמנם כונתה להיות האדם טבעי הולך בדרך האמצעית, יאכל מה שיש לו לאכול בשווי, וישתה מה שיש לו לשתות בשווי, ויבעול מה שמתיר לו לבעול בשווי, וישכון במדינות ביושר ובאמונה ולא ישכון במדברות ובהרים, ולא שילבש הצמר והשער, ולא שיענה גופו, והזהירה מזה לפי מה שבא בקבלה ואמר (במדבר ו' י"א), "וכפר עליו מאשר חטא על הנפש" וכו', ע"ש שהאריך עוד בזה.

ונראה מדבריו דאם אינו צריך לצורך "רפואת נפשו" הרי כל נטיה מן הדרך האמצעית הינה דרך רעה, ונגד דעת התורה, ומש"כ הרמב"ם נזיר רות פ"י ה"טו, אבל הנודר לה' דרך קדושה הרי זה נאה ומשובח, ועל זה נאמר נזיר אלהיו על ראשו קדש הוא לה', ושקלו הכתוב כנביא (שנאמר) ואקים מבניכם לנביאים ומבחוריהם לנזירים. כוונתו "דרך קדושה" אינה שתהא כונתו לשם שמים, ולא לשם קנס על עצמו שלא יעבור על תנאו, שהרי כתב הרמב"ם שהפרישות דרך רעה היא ואסור לילך בה, ולכן נזיר נקרא חוטא, אלא כוונתו כשעושה כן לרפואת נפשו, וכדרך שאמרו הראוה סוטה בקלקולה יזיר עצמו מן היין, וכ"כ המאירי נדרים ט' ב', שמי שנזר לכפרת עבירות שבידו, אינה מדת חסידים, אבל כל שהוא נזיר לקדש עצמו במותר לו ולהכניע יצרו לשם ולנעול דלת או לגדור פרץ בפני יצרו הרי זו מדת חסידות וכו' כגון שראה עצמו רדוף לאי זו מידה מגונה, הרי זו מדת חסידים, וע"ש שהסתמך על מעשה דשמעון הצדיק, וא"כ זה שאמרו שהמצער עצמו מיין או מכל דבר נקרא חוטא וכן שהיושב בתענית נקרא חוטא, אינו אלא במי שאינו צריך לכך לרפואת נפשו כלל, ונוח לו שילך בדרך הממוצעת וליתן לגוף חלקו הצריך לו כדי שתמצא נפשו סעד ועזר להתבודד ולעבוד את השם, ולא יסגף עצמו עד שיהא משחית גופו ומבטל כלי מהיכנו, אבל כל שרואה עצמו צריך לכך ודאי אין לך מצוה גדולה מזו עכ"ל. והוא על דרך הרמב"ם ה"ל.

והוא חולק על הרמב"ם ה"ל שהכליל הנזיר בכלל מצות הפרישות, ומשמעו דהיא מדה ראויה לאדם לקדש עצמו בזה.

ג) והנה לענין הנהגת בני תורה שנינו באבות פ"ו מ"ד, כך היא דרכה של תורה, פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל. ואם אתה עושה כן אשריך וטוב לך, אשריך בעולם הזה וטוב לך לעולם הבא. ופי' רש"י שם, לא על העשירי אומר שיעמוד בחיי צער כדי ללמוד תורה, אלא ה"ק אפילו אין לו לאדם אלא פת במלח בלבד, ואין לו כר וכסת, אל תמנע מלהעסק בה, כי סופה ללמוד אותה מעושר.

וכ"כ הרמב"ם בפיהמ"ש שם, פירוש אפי' אין לך מה לאכול אלא פת במלח אל תמנע מלעסוק בתורה. והנה ברמב"ם תלמוד תורה פ"ג ה"ו כתב "מי שנשאו לבו לקיים מצוה זו כראוי ולהיות מוכתר בכתר תורה לא יסיח דעתו לדברים אחרים, ולא ישים על לבו שיקנה תורה עם העושר והכבוד כאחת, כך היא דרכה של תורה פת במלח תאכל ומים

והתאוה והכבוד וכיוצא בהם דרך רעה הן ומוציאין את האדם מן הער לם, אפרוש מהן ביותר ואתרחק לצד האחרון, עד שלא יאכל בשר ולא ישתה יין ולא ישא אשה ולא ישב בדירה נאה ולא ילבש מלבוש נאה אלא השק והצמר הקשה וכיוצא בהן, כגון כהני העובדי כוכבים, גם זה דרך רעה היא ואסור לילך בה, המהלך בדרך זו נקרא חוטא, שהרי הוא אומר: בנזיר וכפר עליו מאשר חטא על הנפש, אמרו חכמים ומה אם נזיר שלא פירש אלא מן היין צריך כפרה, המונע עצמו מכל דבר ודבר על אחת כמה וכמה, לפיכך צו חכמים שלא ימנע אדם עצמו אלא מדברים שמנעתו התורה בלבד, ולא יהא אוסר עצמו בנדירים ובשבועות על דברים המותרים, כך אמרו חכמים: לא דייך מה שאסרה תורה אלא שאתה אוסר עליך דברים אחרים. ובכלל הזה אלו שמתענין תמיד אינן בדרך טובה, ואסרו חכמים שיהא אדם מסגף עצמו בתענית. ועל כל הדברים האלו וכיוצא בהן צוה שלמה ואמר: אל תהי צדיק הרבה ואל תתחכם יותר למה תשומם.

ולכאורה זה שלא כדברי הרמב"ן, דמצות התורה היא להתרחק אף מדברים המותרים, ולהיות פרושים מכל ענייני העוה"ז.

ולדעת הרמב"ן י"ל עפמ"ש"כ במסילת ישרים פ"ג הפרישות היא תחלת החסידות. ותראה שכל מה שביארנו עד עתה הוא מה שמצטרך אל האדם לשיהיה צדיק ומכאן ולהלאה הוא לשיהיה חסיד. ונמצא הפרישות עם החסידות הוא כמו הזהירות עם הזרזות, שזה בסור מרע וזה בעשה טוב. והנה כלל הפרישות הוא מה שאמרו ז"ל (יבמות כ) קדש עצמך במותר לך, וזאת היא הוראתה של המלה עצמה, פרי שות, רוצה לומר, להיות פורש ומרחיק עצמו מן הדבר, והיינו, שאוסר על עצמו דבר היתר, והכונה בזה לשלא יפגע באיסור עצמו וכו', ויש ההרחקים שמוטל על כל פרוש ופרוש לעשות להיות כונס בתוך שלו ובונה גדרים לעצמו, דהיינו, להניח מן ההיתרים עצמם שלא נאסרו לכל ישראל ולפרוש מהם כדי שיהיה מרוחק מן הרע הרחק גדול, וע"ש דלא גזרו חכמים על כך כי אין רוב הציבור יכולים לעמוד בה, ואין רוב הציבור יכולים להיות חסידים, אבל די להם שיהיו צדיקים, אך השרירים אשר בעם החפצים לזכות לקרבתו יתברך, ולזכות בזכותם לכל שאר ההמון הנתלה בם, להם מגיע לקיים משנת חסידים אשר לא יוכלו לקיים האחרים, הם הם סדרי הפרישות האלה כי בזה בחר ה', שכיון שאי אפשר לאומה שתהיה כולה שוה במעלה אחת, כי יש בעם מדרגות מדרגות איש לפי שכלו, הנה לפחות, יחידי סגולה ימצאו אשר יכינו את עצמם הכנה גמורה, ועל ידי המוכנים יזכו גם הבלתי מוכנים אל אהבתו יתברך והשראת שכינתו.

ויתכן לפ"ז דכוונת קדושים תהיו היא "משנת חסידים", אבל לכל אדם אין זו הדרך, אלא כמש"כ הרמב"ם ה"ל "צו חכמים שלא ימנע אדם עצמו אלא מדברים שמנעתו התורה בלבד, ולא יהא אוסר עצמו בנדירים ובשבועות על דברים המותרים, כך אמרו חכמים: לא דייך מה שאסרה תורה אלא שאתה אוסר עליך דברים אחרים". ויתכן שזה לפי המקובל שאין הנהגות של חומרא ופרישות נחשבות רק אם הן נובעות מהרגשת הלב, ולא אם הם בבחינת מעשה בעלמא, וכמו שביארו ענין "אנא חלא בר חמרא", וע"כ רק מה שעלה במסילה העולה בית אל והגיע לדרגת חסידות הוא אשר יכול להתנהג בדרכי הפרישות. אכן מלשון הרמב"ן משמע דזו דרך לכל אדם.

מוצש"ק ויצא תשס"ח – מיהו בשמונה פרקים פ"ד כתב הרמב"ם, שמה שעשו אותם החסידים בקצת הזמנים, הנחת אכילת בשר ושתית יין, והרחקת הנשים, ולבוש הצמר והשער, ושכונה בהרים והתבודד במדבריות, לא עשו דבר מזה אלא דרך רפואות, כמו שזכרנו, ולהפסד אנשי המדינה גם כן, כשיראו שהם נפסדים בחברתם ורעות פעולר

הרי הוא בעל גוף ובעל חומר, ואין ראוי שיקנה החכמה שהוא הפך הגוף, וכמו שבארנו למעלה אצל כך היא דרכה של תורה. ויש להקשות דמשמע דוקא מיעוט תענוג אבל תענוג בעלמא מותר, והרי אמרנו למעלה כך דרכה של תורה פת במלח תאכל וכו'. ואין זה קשיא כלל שכבר בארנו כי אין הפירוש שצריך לענות נפשו, שלא אמרו שהתורה מתקיים במי שממית עצמו על התורה רק כשהוא עושה בשביל התורה דהיינו שאם לא יוכל ללמוד רק אם הוא אוכל פת במלח וכל הדברים אשר נתבאר למעלה יש לו לעשות, אבל בחנם לא אמרו. ומ"מ תענוג יותר מדאי אל יעשה משום שהוא נוטה בזה אל תאוות הגופניות וזה הפך התורה.

אכן במסילת ישרים פ"ט כתב ואמנם צריך שידע האדם כי לא למ נוחה הוא בעולם הזה, אלא לעמל וטורח. ולא ינהג בעצמו, אלא מנהג הפועלים העושים מלאכה אצל משכיריהם, וכענין מה שהיה אומר (עירובין סה): "אגירי דיומא אנן", וכדרך יוצאי הצבא במערכותיהם אשר אכילתם בחיפזון ושינתם עראי ועומדים תמיד מוכנים לעת קרב. ועל זה נאמר (איוב ה): כי אדם לעמל יולד. וכשירגיל עצמו על זה הדרך, ימצא העבודה קלה עליו ודאי, כיון שלא יחסר בעצמו ההזמנה וההכנה אליה. ועל זה הדרך אמרו זכרונם לברכה (אבות פ"ג): כך היא דרכה של תורה, פת במלח תאכל, ומים במשורה תשתה, ועל הארץ תישן. שהוא כלל ההרחקה בתכלית מן המנוחות והעידונים:

ומבואר מדבריו שפי' שכוונת המשנה היא שיתרחק בתכלית מן המנוחות והעידונים, ונמצא דגם מי שיש לו עושר, צריך הוא להתרחק ממותרות, אלא ינהג לכתחילה באכילת פת במלח וכו'.

עי' הפלאה כתובות ק"ד א' המעלה הגדולה במעלת הצדיקים אשר אדיר כל חפצם בדביקות נשמתם בתורת ה' ובמצותיו עד שיהיה להם לעול ולמשא כל תענוגי הגוף ואודותיו וז"ש דרכה של תורה פת במלח תאכל וכו' כי לא היה כוונתם כי מי שהשפיעו ה' טוב ימנע מכל טובו ויאכל פת במלח דוקא אלא שישתוה בעיניו כל טוב כמו פת במלח ולא יתכוון להנאת גופו כלל וכמ"ש בעירובין דף כ"ב מי שלימי קורמי באגמי וכו' וזה היה מעלת רבינו הקדוש כי שלחנו היה שלחן מלכים וכמ"ש שלא פסקה מעל שלחנו וכו' אפ"ה לא התכוין להנאתו אפילו באצבע הקטנה וכל יגיעתו ומחשבתו היה בדביקות התורה

(ד) מהן מותרות – אין הגדרה קבועה – די מחסורו, עני בן טובים אפילו עבד לרוץ לפניו. מבואר דמה דאדם רגיל בו, נחשב מחסורו ולא מותרות, - עשירי ירושלים לפני מאה שנה, חיו ברמה פחתה מעניים בזמננו, ואע"פ הם היו עשירים ואלו עניים, עוני ועושר אינו תלוי בכמות אלא בהרגשת החסרון.

עי' המספיק לעובדי ה', שער הפרישות, יכול להיות עני שאין כלום ואינו פרוש, כיון דכל שאיפתו היא להשיג יותר, ויכול להיות עשיר שחי חיי רוחה, והוא פרוש אם אינו מחשיב אותם.

לסיכום. אין ענין של הרחקה מן הגשמיות, -לאדם רגיל- אלא שלא יוותר על ענייני הרוחניות עבור השגת הגשמיות, [ועם זה לא להפריז, עי' לעיל מדרך חיים "מיעוט עונג"]. והעיקר תלוי כמה אדם מחשיב את הגשמיות ועל מה הוא מוכן להפסיד ברוחניות עבור השגת הגשמיות. ההבדל בין א"י לבין חו"ל אפילו במקומות התורה, אינו בכמות הגשמיות, אלא במדת החשבת הגשמיות, המתבטא (א) כמה מוכנים להקריב מהגשמיות עבור הרוחניות (ב) מה מחשיבים בחברה יותר, את מי שהוא יותר ת"ח, או מי שהוא עשיר יותר, ואמנם אין הכוונה לענין לומדי תורה עצמם, אלא לענין משפחותיהם, אם אצל הנשים חשובה יותר מי שבעלה ת"ח, או מי שהיא עשירה.

במשורה תשתה ועל הארץ תישן וחיי צער תחיה ובתורה אתה עמל", ומשמע שהדרך לכתחילה היא זו, ולכאורה זה סותר למש"כ בפי"ה מ"אפי' אין לך מה לאכול אלא פת במלח אל תמנע מלעסוק בתורה". וי"ל דאין כוונת הרמב"ם שאפילו שיש לו עושר יהא אוכל רק פת במלח וכו', אלא כוונתו שלא יטרח להשיג עושר, וכמ"ש "לא יסיח דעתו לדברים אחרים, ולא ישים על לבו שיקנה תורה עם העושר והכבוד כאחת", ולפ"ז דבריו תואמים לדבריו בפי"ה מ.

ומש"כ רש"י שם אל תמנע מלהעסק בה, כי סופה ללמוד אותה מעור שר, כנראה שפי' כן מה ששינונו אשריך בעוה"ז, וכמ"ש ברוח חיים שם בביאור האחרון, כי המקבל עליו עול תורה באמת, ואומר יעבור עלי מה ואעסוק בתורה, ודאי הקב"ה לא יעזבנו וסוף הכבוד לבא, וזש"א פת במלח תאכל וכו', ר"ל תקבל על עצמך כך, אבל סוף הכבוד לבוא וזש"א אשריך בעוה"ז ע"ש. וצ"ב וכי זהו הטעם שלא למנוע מת"ת, ואם לא היה סופה בעושר לא היה צריך ללמוד, ושמה בא ליישב דעתו של מי שחסרון העושר הוא נסיון גדול עבורו, עד שהוא נמנע מלמוד תורה כדי לעסוק בהשגת עושר, וזה דוחק]. ועי"ש בביאור הראשון שכתב שאם תתאוה מאכלים ערבים ומגדים ותענוגי עולם, כל הימים תהיה מוטרת בהם ולא תוכל להתעלם מהם, ותורתך אימתי נעשית, לזאת תקבל עליך בעתיד ללמוד אף שלא יהיה לך אלא פת חריבה מטר בלתי במים ובמלח וכו', וזה שאמר תאכל לשון עתיד ובתורה אתה עמל לשון הווה, שתקבל בעתיד ובתורה אתה עמל בהווה, ומ"מ אם יעוזר לך ה' ותזכה לשני שלחנות, ויכול להיות אשריך בעוה"ז טוב לך לעוה"ב.

ועי' בדרך חיים למהר"ל שהשיג על דברי רש"י דלשון כך היא דרכה של תורה צריך עיון דמשמע כך היא דרכה וכך ראוי. אבל יראה שר"ל כך דרכה של תורה, והוא מה שאמרו בפרק ר"ע (שבת פ"ג ע"ב) אמר ריש לקיש אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה שנאמר וזאת התורה אדם כי ימות ע"כ לשוננו, ופי' דבר זה כי התורה היא שכלית והאדם בעל גוף חמרי, ואין ספק כי השכל והגוף הפכים מתנגדים זה את זה, ולפיכך אין אל התורה קיום בגוף החמרי, שאיך יהיה אל התורה שהיא שכל קיום בגוף החמרי כיון שהם הפכים ואין עמידה אל אשר הם הפכים יחד. ולכך אמר שאין התורה מתקיימת רק אם ממית עצמו על התורה, שכאשר ממית עצמו על התורה עד שמסלק הגוף לגמרי בשביל התורה, ונמצא כי עיקר שלו הוא השכל לא הגוף ואז יש קיום אל התורה וכו', וזה שכתוב וזאת התורה אדם כי ימות באוהל, שהאדם שהוא בעל אדמה צריך לסלק הגוף עד שראוי לשוב אל האדמה אז יש קיום אל התורה ואין כאן מתנגד אל התורה. ומפני זה אמר כאן כך היא דרכה של תורה, כי כך ראוי זה אל התורה במה שהיא תורה שכלית שלא יהיה נמשך כלל אחר התענוגים שהם תאוות הגוף ואז יש קיום אל התורה וכו'. ואין הפירוש שאם הוא בעל עושר גדול שמחוייב הוא שימית עצמו, שהרי לא אמרו רק אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה משמע שבשביל התורה הוא עושה, ואם אפשר לו כמו שאר בני אדם ויעסוק בתורה והוא טובל פת במלח לא נקרא שהיא ממית עצמו על התורה שאין צריך דבר זה אל התורה. אבל הפי' שכן דרכה של תורה שיהיה ממית עצמו על התורה, ואם הוא עשיר ואין צריך אליו שיאכל פת במלח ואוכל בשר אע"ג שאין זה דרכה של תורה מ"מ מה יעשה, שאם יאכל פת במלח שלא לצורך אין זה נקרא שממית עצמו על התורה, רק אם יניח עשרו וכל עסקיו בשביל התורה דבר זה מורה שהוא אדם שממית עצמו על התורה:

ועי' מהר"ל בדרך חיים אבות פ"ו מ"ז, [בביאור מ"ח דברים שהתורה נקנית בהם], הכ"ג במיעוט תענוג, כי הרודף אחר התענוגים הגופניים

In Rochel's Merit

Harav Hagaon Meir Wahrsager shlita

In this week's parashah we learn about Rochel Imeinu's tremendous act of *vitur* in giving over the *simanim* to Leah. Leah would have endured terrible shame if Yaakov would have discovered that Lavan tricked him and switched Rochel for Leah, so Rochel forfeited the opportunity to become Yaakov's first wife and yielded it to Leah.

As many point out, Rochel's greatness was evident not only in her act of *vitur*, but also in the way she went about it. Later in the parashah, during the incident with the *duda'im*, Leah turns to Rochel and says: *הַמַּעַט קָחְתְּךָ אֵת אִישִׁי וְלָקַחְתָּ גַם אֶת דְּוִדָּאִי בְּנִי* — it's bad enough that you took my husband, you also want to take the *duda'im*? It seems clear that Leah didn't even realize that it was actually Rochel who had allowed her to marry Yaakov first. This reflects the modesty with which Rochel performed her act of *vitur*.

The Midrash (*Pesichah* to *Eichah Rabbah*) teaches that this act is actually going to be the primary *zechus* that will bring Mashiach — and this is what Hakadosh Baruch Hu refers to when He tells Rochel: *יֵשׁ שָׂכָר לְפַעֲלֶתְךָ... וְיֵשׁ תִּקְוָה לְאַחֲרֵיתֶךָ*. The *schar* and the *tikvah* stem from Rochel's noble deed of giving up the *simanim* to save Leah from embarrassment.

The Midrash describes in detail how each of the Avos, as well as Moshe Rabbeinu, tried to advocate on behalf of Klal Yisrael, but Hakadosh Baruch Hu did not accept any of their arguments. Only when Rochel came at the end and described how difficult it was for her to be *mevater* to Leah and not be jealous, and then asks Hakadosh Baruch Hu to have mercy on Klal Yisrael, did Hashem relent.

Rochel's act was certainly a great one, but why is the *zechus* of this act superior to all the merits of Avraham, Yitzchak, Yaakov, and Moshe? What was so unique about it?

Rochel Imeinu's Plea

The answer is apparent in the Midrash: While her act wasn't necessarily greater than all the acts of the Avos and Moshe Rabbeinu, the nature of her act made it precisely the *zechus* to save Klal Yisrael from *galus*. The Midrash relates that Rochel argued before Hakadosh Baruch Hu, "I'm a person of flesh and blood, yet I was not jealous, and I brought and accepted a *tzarah*, a co-wife, in my house. If I could do that, then why should You, the King of the universe, be jealous of a *tzarah* in the form of an idol, that has no substance, being placed in the Beis Hamikdash?"

That argument struck a chord, prompting Hakadosh Baruch Hu to say, "If you were able to bring a *tzarah* into your life, then I'm willing to forgive and make room for this *tzarah* that Klal Yisrael brought into My house."

How do we understand the *middah k'neged middah* here? Because Rochel was *mevater* to Leah and brought her into her house, Hakadosh Baruch Hu should be *mevater* on the *avodah zarah*?

The Maharal (*Netzach Yisrael* 34) raises this question, and explains that there is actually a deep connection between Rochel's act and Hashem's forgiving Klal Yisrael's idolatry.

Rochel should really have been the *akeres habayis*; Yaakov loved her. Obviously, however, Leah also wanted to have Yaakov for herself, and she felt her husband belonged to her. Yet Rochel recognized that Hakadosh Baruch Hu created an imperfect world, a world of division and *pirud* — *shniyos*, in the Maharal's terms. And she understood that for the twelve *shevatim* to come into existence, Yaakov needed to have more than one wife, representing different forces.

On the basis of this recognition, Rochel argued that Hakadosh Baruch

Hu Himself has to acknowledge that this world is a world of division, which leads to dispute and lack of clarity, and that is what caused Klal Yisrael to stray after *avodah zarah*.

Since Rochel Imeinu was the one who unveiled this *hanhagah* of dealing with division, Hakadosh Baruch Hu accepted her argument and agreed to forgive and have mercy on Klal Yisrael.

The Difficulty of Vitur

I would like to better understand what the idea of *shniyos* means. What is this point that Rochel revealed?

I believe that the words of the Maharal yield a profound insight into how a person can come to an act of *vitur*. Many types of *chessed* are challenging, but *vitur* can present far greater difficulty. I have seen many *baalei chessed* who simply were not able to be *mevater*. The difference is that when a person does *chessed*, he feels a certain satisfaction, so his sense of self is nurtured. While *chessed* requires him to give up something, which is inherently difficult, the person feels good that he is giving.

That good feeling is absent in an act of *vitur*. A situation of *vitur* typically features a dispute over who is entitled to something, be it a *yerushah*, a mantle of leadership, a position, or even a seat in the beis midrash. The parties involved are fighting over justice — to whom does this rightfully belong? The person who is *mevater* often feels like a *shmattah*, as though his sense of self is totally smothered.

In *chessed*, a person's sense of self is nourished by the fact that he's giving, whereas in *vitur* the person feels that not only is he giving up what is supposed to be his, the other person actually thinks he is entitled to it! They're arguing over justice!

Hakadosh Baruch Hu gave us our sense of self, and that sense of self has to be nourished. But how can a person nourish his sense of self in a dispute, so that he can muster the strength to be *mevater*?

Room for Division

The Midrash, and the Maharal, reveal to us what gave Rochel Imeinu the strength to perform her act of *vitur*. Trying to feed your sense of self by saying, "I'm going to feel good because I'm giving" is not going to work. To be *mevater*, a person has to go to a different pipeline and exercise a different one of his *kochos hanefesh*. He has to recognize that this is a world of *shniyos*, of division. Hakadosh Baruch Hu created the world with imperfections, with much confusion and *pirud*, and as a result of this division, people often view things differently. You see something one way, and your friend sees it the other way, so you enter a dispute. You think you're a hundred percent right, but so does he. And he may very

well be dead wrong, but his viewpoint is the result of the divisiveness in this world, which causes your opponent to see things in a distorted way.

The Maharal explains that this is the nature of the world. And if you understand that this is an imperfect world, then you recognize that the world has room for different viewpoints and pathways. By reaching this recognition, you are extending yourself tremendously — you're not feeding your sense of self, you're broadening it. You're making room for a completely different way of seeing things, a different perspective that is the opposite of yours. It's a recognition that the world is bigger than your small *ani*.

When someone is presented with challenge of *vitur*, often he gets caught up in trying to come to terms with the reasoning of the other person. But that's not the right path to take, because if a person thinks justice is on his side, he's never going to be able to justify the other person's claim. Rather, he's supposed to recognize that although *middas hadin* would dictate that this is the last thing that should be happening, in this imperfect world we need to make room for division, because that is part of Hashem's *ratzon*. He wants there to be many paths in this world.

This is what Rochel Imeinu did.

She had no way of seeing how this situation was right. It didn't make any sense that Leah should take her place. But she knew that the *ratzon* of Hakadosh Baruch Hu was that there should be twelve *shevatim*, and she understood that Hakadosh Baruch Hu wanted there to be *tzaros*, co-wives. And she made room for that division.

Rochel made room for something that, from her viewpoint, seemed wrong, because she accepted that this is a result of the world of *pirud* that Hashem created. Likewise, due to the division and murkiness of this world, Bnei Yisrael don't recognize the unity of Hakadosh Baruch Hu, and they stray from Him. Rochel, through her act of *vitur*, was able to bring out a *hanhagah* in which Hakadosh Baruch Hu would make room for the outgrowth of Klal Yisrael's division.

This is the depth of Rochel's act, and from this we learn what a tremendous *zechus* it is when a person is able to be *mevater*. Specifically in our time, the *Ikvesa d'Meshicha*, this is what we all need — that Hakadosh Baruch Hu should show *rachamim* and make room for the *pirud* of our straying from Him. When we're presented with a challenge of *vitur*, we have to raise ourselves up and extend ourselves, recognizing that this is a world of *pirud*.

We should all be *zocheh* to the time when Hakadosh Baruch Hu will hear the voice of Rochel — קול בְּרָמָה נִשְׁמָע נְהי בְּכִי תַמְרוּרִים רָחַל מְבַכָּה עַל-יֵשׁ שְׂכָר לְפַעֲלֶתָהּ... וַיֵּשׁ תִּקְוָה לְאַחֲרֵיתָהּ. בְּגִיָּה

Gut Shabbos.

This week's Bishvilei Haparsha is sponsored by:

Cherry Holdings LLC

We buy distressed properties, and arrange hard money loans.

brismantzvi@gmail.com

Cell: 9172726943